فصلنامه‌ی مطالعات توسعه‌ی اجتماعی- فرهنگی، دوره‌ی دوم، شماره‌ی٤، بهار ۹۳، صفحات ۱۲۷-۱۵۳

سرمایه‌ی اجتماعی نسل جوان و نسل کهن سال و عوامل مؤثر بر فرسایش آن[۴۳]

دکتر علی رفیعی‌جیردهی[۴۴]، رامین حبیب‌زاده خطبه‌سرا[۴۵]

تاریخ دریافت: ۱۳۹۲/۰۸/۱۵ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۰۱/۱۸

چکیده

در این پژوهش سرمایه‌ی اجتماعی نسل جوان و نسل کهن سال بررسی شده است. سؤالات پژوهش عبارتند از: آیا سرمایه‌ی اجتماعی نسل جوان با نسل کهن سال تفاوت دارد؟ درصورت پایین بودن سرمایه‌ی اجتماعی نسل جوان عوامل مؤثر بر کاهش آن کدامند؟ در این پژوهش ابعاد سرمایه‌ی اجتماعی اعتماد، مشارکت و روابط درنظر گرفته شده است. جمعیت آماری پژوهش شهروندان نسل جوان (۱۵ تا ۲۵ سال) و نسل کهن سال (۵۰ سال و بالاتر) شهر رشت است. حجم نمونه ٤۰۰ نفر درنظر گرفته شد که نیمی از پرسش‌نامه‌ها در میان شهروندان نسل جوان و نیمی دیگر در میان نسل کهن سال تکمیل شد. برای روایی گویه‌ها از اعتبار صوری و برای پایایی متغیّرها از آلفای کرونباخ استفاده شده است به‌طوری‌که آلفای کرونباخ تمام متغیّرها بیش از ۰/۸ است. روش گردآوری داده‌ها پیمایش و برای داوری فرضیات از آزمون یومن وایتنی، آزمون t و آزمون پیرسون استفاده شده است. یافته‌های تجربی نشان می‌دهد که سرمایه‌ی اجتماعی شهروندان نسل جوان از سرمایه‌ی اجتماعی شهروندان نسل کهن سال پایین‌تر است. هم‌چنین میزان استفاده از برنامه‌های ماهواره و تغییر نسل باعث کاهش سرمایه‌ی اجتماعی جوانان شده است.

واژه‌های کلیدی: سرمایه‌ی اجتماعی، اعتماد، مشارکت، روابط و نسل.

---

[۴۳]- این مقاله براساس طرح پژوهشی «بررسی تفاوت ابعاد سرمایه‌ی اجتماعی در بین شهروندان نسل جدید و قدیم رشت» که با حمایت دانشگاه گیلان در سال ۱۳۹۱ انجام شده، نوشته شده است.

[۴۴]- استادیارگروه پژوهشی گیلان‌شناسی دانشگاه گیلان guilan_۱۳۸۵@yahoo.com

[۴۵]-کارشناس‌ارشد جامعه‌شناسی، دانشگاه تربیت‌مدرس، raminhabibzade@yahoo.com

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

۱.مقدمه و بیان مسأله

موضوع این پژوهش سرمایه‌ی اجتماعی[٤٦] نسل جوان و کهن سال است. سرمایه‌ی اجتماعی سرمایه و منابعی است که افراد و گروه‌ها از طریق پیوند با یک دیگر (و نوع این ارتباطات) می‌توانند به‌دست آورند (بوردیو ۱۹۸٦، کلمن ۱۹۸۸، پوتنام ۱۹۹۳، برگرفته از شارع‌پور، ۱۳۸۵: ٦٥).

تأثیرات مثبت سرمایه‌ی اجتماعی می‌تواند در پنج قلمرو رشد اقتصادی، جلوگیری از آسیب‌های اجتماعی، بهداشت جسمی و روانی، کارایی حکومت و نهادهای سیاسی و بهبود عملکرد تحصیلی خود را آشکار کند (شارع‌پور، ۱۳۸۵: ۸۲). جوامعی که میزان سرمایه‌ی اجتماعی آن به هر دلیلی کاهش یابد، با گسیختگی‌ها و شکاف‌های شگرفی روبه‌رو می‌شوند. بر همین اساس، اندیشمندان حوزه‌ی سرمایه‌ی اجتماعی بر این عقیده‌اند که سرمایه‌ی اجتماعی اگر بازآفرینی نشود، فرسوده و نابود می‌شود، روابط اجتماعی اگر حفظ نشود به‌تدریج از بین می‌رود و هنجارها به ارتباطات منظم بستگی دارند (کلمن، ۱۳۷۷: ٤٨٥). بنابراین سرمایه‌ی اجتماعی باید پیوسته بازتولید شود وگرنه درصورت کاهش یا پایین آمدن آن، مشکلات زیادی پدید خواهد آمد.

نظریه‌پردازان معتقدند عوامل مختلفی در ایجاد، حفظ و کاهش سرمایه‌ی اجتماعی نقش دارند. با وجود مطالعات و پژوهش‌های متعدد در حوزه‌ی سرمایه‌ی اجتماعی هنوز درباره‌ی عوامل مؤثر بر کاهش آن اطلاعات کمی داریم. به‌طور تجربی نمی‌دانیم که سرمایه‌ی اجتماعی نسل جوان و کهن سال تفاوت دارند یا نه و اگر تفاوت دارند تحت تأثیر چه عواملی ایجاد شده است. آیا تغییرات ایجاد شده در بستر اجتماعی و فرهنگی به یک میزان باعث کاهش سرمایه‌ی اجتماعی نسل جوان، میان سال و کهن سال شده یا این‌که نسل جوان بیش‌تر تحت تأثیر قرار گرفته است.

مدعای تبیینی ما این است که سرمایه‌ی اجتماعی نسل جوان پایین‌تر از نسل کهن سال است. طی سال‌های اخیر فرسایش شدیدی در سرمایه‌ی اجتماعی جوانان هم در درون خانواده و هم در بیرون آن روی داده است (موسوی، ۱۳۸٦و شارع‌پور: ۱۳۸۵: ۸۳).

در این زمینه پژوهش حاضر درصدد است با اتّکا به نظریه‌های علمی دریابد که آیا سرمایه‌ی اجتماعی نسل جوان با نسل کهن سال تفاوت دارد؟ درصورت پایین بودن سرمایه‌ی اجتماعی نسل جوان عوامل مؤثر بر کاهش آن کدامند؟

---

[٤٦]- Social Capital

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

شرط لازم برای داشتن جامعه‌ای پویا، پیشرفته و سالم گسترش انسجام اجتماعی، بسط مشارکت اجتماعی و مهم‌تر از همه اعتماد مردم به یک دیگر و اعتماد متقابل دولت و مردم است که همه‌ی این مؤلفه‌ها از ابعاد سرمایه‌ی اجتماعی هستند. علاوه‌بر موارد ذکر شده سرمایه‌ی اجتماعی با سلامت و بهداشت مردم، میزان موفقیت تحصیلی، میزان وقوع جرم و انحرافات اجتماعی و هم‌چنین با رشد و توسعه‌ی کشور رابطه دارد.

شناسایی میزان و روند سرمایه‌ی اجتماعی در میان مردم می‌تواند به شناسایی روند تحولات فرهنگی و اجتماعی جامعه کمک کند. با مطالعه‌ی علمی سرمایه‌ی اجتماعی در میان نسل‌ها، قشرها و گروه‌های مختلف می‌توان از این مفهوم در تحلیل مسائل اجتماعی– فرهنگی به‌عنوان متغیّر پیش‌بینی‌کننده بهره گرفت. به‌علاوه تداوم چنین مطالعه‌ای در بعد زمان می‌تواند روند تغییرات سرمایه‌ی اجتماعی را در سطح ملی آشکار کند. آگاهی از این روند می‌تواند به برنامه‌ریزان فرهنگی و اجتماعی در انتخاب سیاست‌های مناسب کمک زیادی کند.

۱- اهداف پژوهش

۱- مقایسه‌ی سرمایه‌ی اجتماعی شهروندان نسل جوان و نسل کهن سال و تغییرات ایجاد شده در سرمایه‌ی اجتماعی نسل جوان.

۲- بررسی عوامل مؤثر بر تغییرات سرمایه‌ی اجتماعی شهروندان نسل جوان.

۲- مدل نظری

در این پژوهش سطح سرمایه‌ی اجتماعی شهروندان جوان (نسل جدید) و کهن سال (نسل قدیم) مقایسه و عوامل مؤثر بر کاهش سرمایه‌ی اجتماعی بررسی می‌شود. برای این منظور ابتدا سرمایه‌ی اجتماعی تعریف و سپس ابعاد آن از دیدگاه اندیشمندان و نظریه‌پردازان این حوزه استخراج شده است. گام بعدی، تدوین مدل نظری عوامل تأثیرگذار بر کاهش سرمایه‌ی اجتماعی است.

به اعتقاد پیر بوردیو[۴۷]، سرمایه سه شکل مختلف دارد؛ سرمایه‌ی اقتصادی[۴۸] که قابل تبدیل به پول است و در شکل حق مالکیت نهادینه می‌شود؛ سرمایه‌ی فرهنگی[۴۹] که تحت شرایط خاصی قابل تبدیل به سرمایه‌ی اقتصادی می‌شود و در شکل مدارج تحصیلی نهادینه می‌شود و بالاخره

[۴۷]-Pierre Bourdieu
[۴۸]-Economic Capital
[۴۹]- Cultural Capital

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

سرمایه‌ی اجتماعی که تحت شرایط خاصی قابل تبدیل به سرمایه‌ی اقتصادی است و در شکل اصالت و شهرت ممکن است نهادینه شود. براساس تعریف بوردیو، سرمایه‌ی اجتماعی حاصل‌جمع منابع بالقوه و بالفعلی است که نتیجه‌ی مالکیت شبکه‌ی بادوامی از روابط نهادی‌شده میان افراد و به‌عبارت ساده‌تر، عضویت در گروه است. البته سرمایه‌ی اجتماعی مستلزم شرایطی به مراتب بیش از وجود صرف شبکه‌ی پیوندها است. درواقع پیوندهای شبکه‌ای می‌بایست از نوع خاصی باشند، یعنی مثبت و مبتنی بر اعتماد (شارع‌پور، ۱۳۸۵: ٦٨).

از دیدگاه بوردیو، سرمایه‌ی اجتماعی به‌عنوان شبکه‌ای از روابط، ودیعه‌ی طبیعی و یا ودیعه‌ی اجتماعی نیست، بلکه در طول زمان برای کسب آن باید تلاش کرد. به تعبیر بوردیو، سرمایه‌ی اجتماعی محصول نوعی سرمایه‌گذاری فردی یا جمعی، آگاهانه یا ناآگاهانه است که به‌دنبال تثبیت یا بازتولید روابط اجتماعی است که مستقیماً در کوتاه‌مدت یا بلندمدت قابل استفاده هستند (بوردیو،۱۹۸٦: ۲۵۱، به نقل از شارع‌پور، ۱۳۸۳: ۲۹۹-۳۰۰).پس سرمایه‌ی اجتماعی نوعی ابزار دسترسی به منابع اقتصادی و فرهنگی از طریق ارتباطات اجتماعی است. تأکید بوردیو بر مشارکت فرد در شبکه‌های اجتماعی است که این مشارکت سبب دسترسی او به منابع و امکانات گروه می‌شود. پس در دیدگاه بوردیو، سرمایه‌ی اجتماعی نوعی محصول اجتماعی است که ناشی از تعامل اجتماعی است(شارع‌پور،۱۳۸۳: ۳۰۰).

در این پژوهش از دیدگاه بوردیو از نقش مشارکت در سرمایه‌ی اجتماعی استفاده شده است.

جیمز ساموئل کلمن[۵۰] به‌جای تعریف سرمایه‌ی اجتماعی برحسب ماهیت و به‌طور کلی محتوای آن، به کارکرد آن توجه دارد. به اعتقاد او، سرمایه‌ی اجتماعی بخشی از ساختار اجتماعی است که به کنش‌گر اجازه می‌دهد تا با استفاده از آن به منابع خود دست یابد (شارع‌پور،۱۳۸۵: ٦٨).

از دیدگاه کلمن، مفهوم سرمایه‌ی اجتماعی نشان‌دهنده‌ی آن است که چگونه ساختار اجتماعی یک گروه می‌تواند به‌عنوان منبعی برای افراد آن گروه عمل کند. کلمن وجود سرمایه‌ی اجتماعی را در اعتماد، اطلاع‌رسانی و ضمانت اجراهای کارآمد، روابط اقتدار و میزان تکالیف در گروه می‌داند (همان: ٦٩).

۵۰- James Samuel Coleman

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

کلمن اشکال عمده‌ی سرمایه‌ی اجتماعی یا ویژگی روابط اجتماعی را که منبع سرمایه‌ی سودمندی برای افراد است، شامل تعهدات و انتظارات، ظرفیت بالقوه‌ی اطلاعات، هنجارها و ضمانت‌های اجرایی مؤثر، روابط اقتدار، سازمان اجتماعی انطباق‌پذیر و سازمان تعمّدی می‌داند(تاج‌بخش،۱۳۸٤: ۵۷).او هم‌چنین در باب مقایسه‌ی سرمایه‌ها می‌گوید: همان‌طور که سرمایه‌ی فیزیکی، با ایجاد تغییرات در مواد برای شکل دادن به ابزارهایی که تولید را تسهیل می‌کنند به‌وجود می‌آید، سرمایه‌ی انسانی با تغییر دادن افراد برای مهارت‌ها و توانایی‌هایی به‌وجود می‌آید و افراد را توانا می‌کند به شیوه‌های جدید رفتار کنندسرمایه‌ی اجتماعی، به‌نوبه‌ی خود هنگامی به‌وجود می‌آید که روابط میان افراد به شیوه‌ای دگرگون می‌شود که کنش را تسهیل می‌کند.در این میان نقش عواملی مثل اعتماد قابل‌توجه است؛ مثلاً گروهی که اعضایش قابلیت اعتماد نشان می‌دهند و به یکدیگر اعتماد زیاد می‌کنند، خواهند توانست کارهایی بسیار بیش‌تر از گروهی که فاقد آن قابلیت اعتماد است، انجام دهد(کلمن، ۱۳۷۷: ٤٦۵ – ٤٦٤).او هم‌چنین در نتایج پژوهش‌هابه مقوله‌ی دیگری که در سرمایه‌ی اجتماعی نسل‌ها؛ یعنی، والدین و فرزندان دخیل بوده پی برده است. «وقتی مادران شاغل باشند آن‌ها زمان کمتری رابه فرایند یادگیری فرزندان خود اختصاص می‌دهند».

در این پژوهش از دیدگاه کلمن از اهمیت اعتماد میان اعضای یک گروه و نیز ارتباط میان والدین و فرزندان در سرمایه‌ی اجتماعی استفاده شده است.

رابرت پوتنام[۵۱] در تعریف سرمایه‌ی اجتماعی می‌گوید: «منظور از سرمایه‌ی اجتماعی ویژگی‌های زندگی اجتماعی، شبکه‌ها، هنجارها و اعتماد است که مشارکت‌کنندگان در این گروه‌ها را قادر به‌کار مؤثرتر با هم‌دیگر برای تعقیب اهداف مشترک می‌کند». این سه مفهوم اساسی؛ شبکه‌ها[۵۲]، هنجارها[۵۳] و اعتماد[۵٤]، سه پایه‌ی اصلی سرمایه‌ی اجتماعی را تشکیل می‌دهند(محمدی،۱۳۸٤: ٦۳). از نظر پوتنام اعتماد و ارتباط متقابل اعضا در شبکه، به‌عنوان منابعی هستند که در کنش‌های اعضای جامعه موجود است (نقل شده در محمدی، ۱۳۸٤: ۷۱).

پوتنام برای سنجش سرمایه‌ی اجتماعی از سنجه‌ای مرکب استفاده کرد که شامل موارد زیر است: میزان مشارکت در امور اجتماع محلی و زندگی سازمانی، مشارکت در امور عمومی (مثل

۵۱- Robert Putnam
۵۲- Networks
۵۳- Norms
۵٤- Truth

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

رأی دادن)، رفتار داوطلبانه، فعالیت‌های اجتماعی غیررسمی مثل دیدار از دوستان و سطح اعتماد میان افراد. بدین ترتیب سنجه‌ی او دارای دو عامل اساسی است: سنجه‌ی مشارکت انجمنی و سنجه‌ی اعتماد (شارع‌پور، ۱۳۸۵: ۷۵).

در این پژوهش از دیدگاه پوتنام از مشارکت[۵۵] و اعتماد استفاده شده است.

یوشی‌هیروفرانسیسفوکویاما[۵٦]، در تعریف سرمایه‌ی اجتماعی می‌گوید: «سرمایه‌ی اجتماعی را به‌سادگی می‌توانبه‌عنوان وجود مجموعه‌ی معینی از هنجارها یا ارزش‌های غیررسمی تعریف کرد که اعضای گروهی که همکاری و تعاون میانشان مجاز است، در آن سهیم هستند»(شارع‌پور،۱۳۷۹: ۱۵).او معتقد است که هر مجموعه‌ای از هنجارها با مصداق عینی، به تشکیل سرمایه‌ی اجتماعی نمی‌انجامد؛ این هنجارها باید منجر به [ایجاد و افزایش] همکاری در گروه گردد و لذا هنجارها با فضایل سنتی چون درستکاری، وفای به‌عهد، قابل اعتماد بودن در انجام وظیفه، روابط متقابل و نظایر این‌ها مرتبط است.

فوکویاما اعتماد اجتماعی را جزء اساسی سرمایه‌ی اجتماعی می‌داند. به اعتقاد او، سرمایه‌ی اجتماعی قابلیتی است که از شیوع اعتماد در یک جامعه یا بخشی از آن بر می‌خیزد و می‌تواند در کوچک‌ترین و بنیادی‌ترین گروه اجتماعی؛ یعنی، خانوادهو نیز در بزرگ‌ترین گروه‌ها، مثل ملت و در همه‌ی گروه‌های دیگر درون آن گنجانده شود(کمناد[۵۷]،۲۰۰۲ :۵))

از دیگر افرادی که به نقش اعتماد در روابط و تعاملات افراد با یکدیگر پی‌برده، رونالد اینگلهارت[۵۸] است. از دیدگاه او اعتماد در روابط و تعاملات انسانی از سطح خانواده گرفته تا سطح کلان جامعه و حتی تعاملات جهانی نقش حیاتی دارد. اعتماد تسهیل‌گر روابط اجتماعی و تعاملات میان‌فردی است. اعتماد انتظاری است که از درون اجتماع برمی‌خیزد که در آن صداقت و رفتار و روحیه‌ی تعاون و همکاری مبتنی بر هنجارهای مشترک و عمومی شکل گرفته باشد. این رفتارها نیاز به قانون و تنظیمات در روابط ندارد، بلکه وجدان اخلاقی مبنای اعتماد اعضای گروه است(اینگلهارت،۱۳۷۳).

۵۵- Participation

۵٦- Yoshihiro Francis Fukuyama

۵۷- Kemenade

۵۸- Ronald Inglehart

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

پس از بررسی نظرهای اندیشمندان حوزه‌ی سرمایه‌ی اجتماعی سه بعد یا سه بخش سرمایه‌ی اجتماعی شامل اعتماد، مشارکت و روابط در این پژوهش مورد بررسی قرار می‌گیرد.

در این پژوهش اعتماد شامل اعتماد به اعضای خانواده، اعتماد به فامیل درجه‌ی دو، اعتماد به آشنا و اعتماد مدنی یا اعتماد به سازمان‌ها و نهادهاست.

مشارکت هم به سه نوع مذهبی، مشارکت در امور خیریه و مشارکت سیاسی تفکیک می‌شود.

روابط هم‌رابطه با اعضای خانواده، رابطه با فامیل درجه‌ی دو و رابطه با دوستان و آشنایان دسته‌بندی می‌شود.

جدول شماره‌ی یک- ابعاد سرمایه‌ی اجتماعی و شاخص‌های آن

بعد سرمایه‌ی اجتماعی	شاخص
اعتماد	اعتماد به اعضای خانواده
	اعتماد به فامیل درجه‌ی دو (برون‌گروهی)
	اعتماد به آشنا (برون‌گروهی)
	اعتماد به سازمان‌ها و نهادها
مشارکت	مشارکت مذهبی
	مشارکت در امور خیریه
	مشارکت سیاسی
روابط	رابطه با اعضای خانواده
	رابطه با فامیل درجه‌ی دو (برون‌گروهی)
	رابطه با دوستان و آشنایان (برون‌گروهی)

نتایج پژوهش‌های متعدد نشان می‌دهد که در سال‌های اخیر سرمایه‌ی اجتماعی در ایران دچار فرسایش شده است، به‌ویژه در میان نسل جوان شدّت این فرسایش بیش‌تر است (موسوی، ۱۳۸٦). عوامل متعددی بر فرسایش سرمایه‌ی اجتماعی تأثیرگذارند که ما در این پژوهش عوامل مدّنظر پوتنام را مورد بررسی و آزمون قرار می‌دهیم. نویسندگان این مقاله آگاه هستند که جامعه‌ی مورد بررسی پوتنام آمریکاست، ولی دقت در متغیّرهای تأثیرگذار بر فرسایش سرمایه‌ی اجتماعی، این امر را نشان می‌دهد که این متغیّرها را می‌توان در تبیین فرسایش سرمایه‌ی اجتماعی در ایران هم به‌کار برد. درگیری‌های شغلی و محدود شدن زمان فراغت، ترافیک و شلوغی راه‌ها و گسترش استفاده از رسانه‌های جمعی مسائلی هستند که تقریباً در تمام کلان‌شهرهای کشور از جمله رشت وجود دارد.

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

عوامل اصلی زوال سرمایه‌ی اجتماعی

رابرت پوتنام چهار عامل اصلی را در سنجش زوال سرمایه‌ی اجتماعی در آمریکا مورد بررسی قرار داد که ما هم در این پژوهش تأثیر این عوامل را بر کاهش سرمایه‌ی اجتماعی جوانان بررسی می‌کنیم. این عوامل عبارتند از:

۱- درگیری‌های شغلی زیاد و دوشغله بودن والدین به‌خصوص مادران که وقت و فرصت آن‌ها برای مشارکت در گروه و خانواده به‌شدّت کاهش پیدا کرده است. پوتنام وزن این متغیّر را ده درصد تعیین می‌کند.

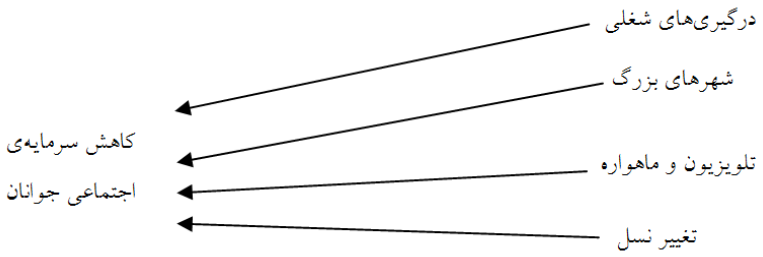
۲- شهرهای بزرگ (متروپل) که پوتنام وزن این متغیّر را هم ده درصدی تعیین کرده است. روابط و امکان دید و بازدید و دورهم جمع‌شدن افراد را به‌لحاظ بعد مسافت و شلوغی راه‌های ارتباطی، محدود و روابط را تضعیف کرده است. نه‌تنها در کلان‌شهرها، بلکه مشارکت مردم در کارهای جمعی در شهرهای کوچک و حتی روستاها هم کم شده و فشار کمبود وقت و تلاش برای کسب درآمد، از عوامل اصلی آن است.

۳- تلویزیون و گسترش دامنه‌ی استفاده از آن در خانواده‌ها باعث کاهش حوزه‌ی زندگی مدنی شده و افراد کم‌تر وقتی را صرف معاشرت با دوستان و حتی اعضای خانواده می‌کنند. وزن این متغیّر از نظر پوتنام ۲۵ درصد است.

٤- تغییر نسل یکی از علل اصلی زوال سرمایه‌ی اجتماعی در آمریکاست که به‌نظر پوتنام کسانی که در دهه‌ی ۱۹۲۰ متولد شده‌اند تقریباً دو برابر نوه‌های خود که در دهه‌ی۱۹٦۰ متولد شده‌اند، مشارکت در انجمن‌های متفاوت داشتند. دو برابر آنها تمایل به رأی‌دهی و سه برابر آن‌ها تمایل به روزنامه‌خوانی داشتند. کار مشترک به عادت کردن در همکاری و ارزش‌های مشترک می‌انجامد. ارزش و عادتی که در جنگ جهانی دوم و تلاش بعد از آن برای بازسازی در میان آن نسل رواج یافته بود، بعدها به‌وسیله‌ی نسل جدید تغییر یافته و عادت‌های جدیدی که چندان هم ویژگی‌های مشارکت مدنی و تعهدات شهروندی را ندارد؛ جای آن‌را گرفت. این متغیّر با اختصاص وزن ۵۰ درصدی، از نظر پوتنام مهم‌ترین عامل به‌حساب می‌آید(محمدی، ۱۳۸٤: ٦۹- ۷۰).

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

مدل نظری پژوهش

۳- فرضیات پژوهش

فرضیه‌ی اول: سطح سرمایه‌ی اجتماعی شهروندان نسل جوان (جدید) و نسل کهن سال (قدیم) تفاوت معناداری دارد، به‌طوری‌که سرمایه‌ی اجتماعی شهروندان جوان کم‌تر از شهروندان کهن سال است.

فرضیه‌ی دوم: درگیری‌های شغلی زیاد جوانان باعث کاهش سرمایه‌ی اجتماعی آنان شده است.

فرضیه‌ی سوم: زندگی در شهرهای بزرگ (طولانی بودن مسافت) باعث کاهش سرمایه‌ی اجتماعی جوانان شده است.

فرضیه‌ی چهارم: گسترش دامنه‌ی استفاده از تلویزیون و ماهواره باعث کاهش سرمایه‌ی اجتماعی جوانان شده است.

فرضیه‌ی پنجم: تغییر نسل باعث کاهش سرمایه‌ی اجتماعی جوانان شده است.

٤- روش‌شناسی پژوهش

روش پژوهش، جمعیت آماری، حجم نمونه، واحد مشاهده و واحد تحیل و روایی و پایایی

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

در این پژوهش برحسب موضوع مورد بررسی و مسأله‌ی مدّنظر، روش گردآوری پیمایش اجتماعی و روش داوری آزمون یومنوایتنی[۵۹]،آزمونtو آزمون پیرسون است.

این پژوهش سرمایه‌ی اجتماعی نسل جدید (جوان) و نسل قدیم (کهن سال) شهر رشت را مقایسه می‌کند. در این پژوهش نخست باید منظور خود را از نسل و مشخصاً نسل جوان و نسل کهن سال مشخص کنیم. از دیدگاه کریستوفر بالس یک نسل عبارت است از فاصله میان والدین با فرزندانشان. بدین‌ترتیب اگر سن بچه‌دار شدن را مثلاً میان۲۰تا۲۵ سال فرض کنیم، آن‌گاه هر۲۰ تا ۲۵ سال یک نسل جدید پا به عرصه‌ی حیات می‌گذارد. بسیاری از مردم در طول عمر خود شاهد حضور سه نسل هستند؛ پدربزرگ‌ها و مادربزرگ‌ها، خودشان و فرزندانشان. (بالس، ۱۳۸۰). به‌نظر بالس نظریه‌پردازان فرهنگ عامه و نیز تاریخ‌نگاران بر این باورند که ظاهراً در حدود هر ده سال شکل جدیدی از ذهنیت نسلی بروز می‌کند (آزادارمکی وغفاری، ۱۳۸۳: ۱۰).

با این اوصاف نسل جوان (جدید) در این پژوهش ۱۵ تا ۲۵ سال و نسل کهن سال (قدیم) ۵۰ سال و بالاتر در نظر گرفته شده است. طبق این تقسیم‌بندی اولاً فاصله‌ی ۲۵ سال میان نسل جوان و کهن سال رعایت شده و ثانیاً اگر کسی ۲۵ سالگی بچه‌دار شود،اکنون ۵۰ ساله خواهد بود. علاوه‌بر معیار سن، تجربه و ذهنیت این دو نسل درباره‌ی شرایط و حوادث و وقایع اجتماعی و سیاسی و ... بسیار متفاوت است. در نتیجه سلایق، ترجیحات، گرایش‌ها و سبک زندگی و ... این دو نسل متفاوت است.

جمعیت آماری

با توجه به سرشماری نفوس و مسکن سال ۱۳۸۵ مرکز آمار، جمعیت نسل جوان رشت، یعنی افراد ۱۵ تا ۲۵ سال ۱٤۷/٦۲۷ نفر (۷۱/۰۳۵ مرد و ۷٦/۵۹۲ نفر زن) و جمعیت نسل کهن سال یعنی ۵۰ تا ۸۷ سال این شهر ۱۰۳/۱۳٦ نفر (٤۹/۰۷۷ نفر مرد و ٤٦/۳۷٦ نفر زن) است (سالنامه‌ی آماری استان گیلان، ۱۳۸۵).

حجم نمونه

[۵۹]- Mann-Whitney U

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

در این پژوهش برای این‌که نمونه‌گیری از دقت بالایی برخوردار باشد از نتایج مطالعه‌ی مقدماتی[۶۰] برای تعیین برآورد واریانس استفاده شد. برای این منظور از مولفه‌های متغیر وابسته شاخصی ساخته شد و واریانس کل در فرمول قرار داده شد. برای تعیین حجم نمونه هم از فرمول زیر استفاده شد.

$$n = \frac{Nt^2s^2}{Nd^2 + t^2s^2} = \frac{(250763)(1.96)^2(3.14)}{(250763)(0.176)^2 + (1.96)^2(3.14)} = 389$$

N=۲۵۰۷۶۳ جمع شهروندان نسل جدید و نسل قدیم

d= ۰/۱۷۶ دقت احتمالی مطلوب

t =۱/۹۶ ضریب اطمینان ۰/۹۵

s^2 ۳/۱٤ = پیش‌برآورد واریانس سرمایه ی اجتماعی در جمعیت

n=۳۸۹ حجم نمونه

با توجه به جمعیت آماری، حجم نمونه حدود ۳۸۹ نفر برآورد شد که در این پژوهش، حجم نمونه ٤۰۰ نفر در نظر گرفته شد. از این ٤۰۰ نفر، ۲۰۰ پرسش‌نامه از نسل جوان (۱۵ تا ۲۵ سال) و ۲۰۰ پرسش نامه‌ی دیگر از نسل کهن سال (۵۰ سال و بالاتر) تکمیل شد.

واحد مشاهده و واحد تحلیل

واحد مشاهده چیزی است که از آن سؤال می‌شود. از آن‌جا که پرسش‌نامه‌ها را افراد به نمایندگی از نسل تکمیل کردند، در نتیجه واحد مشاهده در این پژوهش فرد است.

در این پژوهش متغیّرها صفت نسل هستند، در نتیجه واحد تحلیل نسل است. افراد، پرسش نامه‌ها را به نمایندگی از نسل جوان و نسل کهن سال تکمیل کردند، در نتیجه در تحلیل، نسل ملاک بوده و نتایج به‌دست آمده نیز برای نسل منظور شده است. سطح تحلیل در این پژوهش کلان است، زیرا تحلیل داده‌ها برای نسل گرفته است.

روایی[۶۱] و پایایی[۶۲]

۶۰- Pilot Study

۶۱-Validity

۶۲-Reliability

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

در این پژوهش تلاش شده است حتی‌الامکان از گویه‌های مطالعات و پژوهش‌های پیشین استفاده شود؛ اما برای اطمینان از معرّف و قابل‌فهم بودن گویه‌ها از اعتبار صوری[٦٣]استفاده شد. برای این‌منظور علاوه بر ناظر طرح و انجام تحلیل عاملی، پرسش‌نامه از سوی عده‌ای از خبرگان مطالعه شد و اصلاحات لازم صورت گرفت.

هم‌چنین پایایی مقیاس نیز سنجیده شد و برای این کار از متداول‌ترین آن‌ها؛ یعنی، روش آلفای کرونباخ استفاده شد. گویه‌هایی که ضریب آلفای مقیاس را کاهش دادند از مقیاس حذف شدند. با توجه به جدول زیر مقدار ضریب آلفای کرونباخ تمام متغیّرها بیش از ۰/۷ است، در نتیجه اجزای درونی مقیاس دارای هم‌بستگی قابل قبولی با یک دیگر هستند (حبیب‌پورگتابی، ۱۳۸۸: ٣٦٦).

جدول شماره‌ی دو- میزان آلفای کرونباخ ابعاد سرمایه‌ی اجتماعی در پرسش نامه‌ی نهایی

ردیف	بعد	تعداد گویه یا سؤال	آلفا
۱	اعتماد برون‌گروهی	۷	۰/۸۹۳
۲	اعتماد به سازمان	۱۸	۰/۹٤۰
۳	مشارکت مذهبی	٤	۰/۸۱۱
٤	مشارکت در امور خیریه	۳	۰/۸۱٤
٥	مشارکت سیاسی	۳	۰/۸۸۹
٦	روابط برون‌گروهی	۲	۰/۸۲٤

٥- تعریف مفاهیم

- سرمایه‌ی اجتماعی

سرمایه‌ی اجتماعی مجموعه‌ای از قوانین، هنجارها، الزامات (تعهدات)، روابط متقابل و اعتماد حک‌شده در روابط اجتماعی، ساختارهای اجتماعی و سلسله مراتب نهادی جامعه تعریف شده است که اعضای آن‌را قادر به دست‌یابی به اهداف جمعی و فردی‌شان می‌کند(کلمن[٦٤]،۱۹۸۸) در این پژوهش متغیّر سرمایه‌ی اجتماعی شامل سه بعد اعتماد، مشارکت و روابط است.

- اعتماد

٦٣-Face Validity
٦٤ -Coleman

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

اعتماد عبارت است از تمایل فرد به قبول ریسک در یک موقعیت اجتماعی که این تمایل مبتنی بر حس اطمینان به این نکته است که دیگران به‌گونه‌ای که انتظار می‌رود عمل کنند و شیوه‌ای حمایت‌کننده در پیش بگیرد. به تعبیر فوکویاما اعتماد انتظاری است که در یک اجتماع منظم، صادق دارای رفتار تعاونی خود را نشان می‌دهد (شارع‌پور، ۱۳۸۵: ۷۲-۷۳). درحالی که کنش‌گر می‌تواند به‌راحتی در مورد زمینه‌ی ارزش اعتماد به افراد خاص قضاوت کند، می‌تواند درباره‌ی میزان ارزش اعتماد نسبت به دیگران تعمیم‌یافته نیز دارای ایده‌ها و باورهایی باشد. افراد هم‌چنین می‌توانند درباره‌ی میزان ارزش اعتماد نسبت به نظام‌های انتزاعی نظیر نهادها نیز دارای باورهایی باشند که به این سطح اعتماد، اعتماد نهادی گفته می‌شود (همان: ۷۳).

جدول شماره‌ی سه- تعریف عملیاتی اعتماد

بعد	انواع	شاخص	معرّف‌های عملی
اعتماد	درون‌گروهی	اعضای خانواده	اعتماد به همسر، والدین، فرزندان، برادر و خواهر
	برون‌گروهی	فامیل درجه‌ی دو	اعتماد به عمو، عمه، دایی، خاله و فرزندان آنها
	برون‌گروهی	آشناها	اعتماد به همسایگان، همکاران و هم‌کلاسی‌ها
	برون‌گروهی	بیگانگان	اعتماد به اهالی محله و هم‌شهری‌ها
	سازمان‌ها	سازمان‌های اقتصادی، امنیتی، فرهنگی، سیاسی، اجتماعی، مذهبی و قضایی	اعتماد به بانک، بنگاه مسکن و ماشین، بازار، نیروی انتظامی، سپاه، ارتش، دانشگاه، آموزش‌وپرورش، مطبوعات، هنرمندان، مجلس شورای اسلامی، دولت، احزاب سیاسی، شورای شهر، شهرداری، سازمان‌های خیریه، حوزه‌ی علمیه، دادگستری

- مشارکت

منظور از مشارکت خیریه‌ای هر نوع بخشش و کمک داوطلبانه فرد به دیگران؛ یعنی، افرادی غیر از خانواده و خویشان است(اسپلربرگ[۶۵]، ۲۰۰۱ :۱۷)

مشارکت مذهبی عبارت است از شرکت در فعالیت‌های منبعث از مذهب که به‌صورت دسته‌جمعی برگزار می‌شود.

[۶۵]-Spellerberg

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

مشارکت سیاسی عبارت است از درگیر شدن فرد در سطوح مختلف فعالیت در نظام سیاسی، از عدم درگیری تا داشتن مقام رسمی سیاسی است (راش، ۱۳۷۷: ۱۲۲). به‌نظر هانتینگتون مشارکت سیاسی عبارت است از «فعالیت شهروندان خصوصی به‌منظور تأثیرنهادن بر فرایند تصمیم‌گیری سیاسی دولت» (هانتینگتون، ۱۳۷۳: ۷۷).

جدول شماره‌ی چهار- تعریف عملیاتی مشارکت

بعد	انواع	معرّف‌های عملی
مشارکت	مذهبی	شرکت در سفره‌ی حضرت ابوالفضل و حضرت رقیه، مراسم ماه محرم، جلسات روخوانی و تفسیر قرآن و سخنرانی مذهبی
	خیریه	کمک به نیازمندان، کمک به مردم سیل‌زده و زلزله‌زده و کمک به مؤسسات خیریه
	سیاسی	سطحی: شرکت در انتخابات[٦٦] ریاست جمهوری، مجلس شورای اسلامی، شورای شهر و مجلس خبرگان
		عمیق: شرکت در بحث‌های سیاسی، مشارکت در برگزاری انتخابات و فعالیت در ستادهای انتخاباتی

- روابط[٦٧]

رابطه به‌معنای ارتباطی است از هر نوع میان دو یا چند واقعیت. این ارتباط می‌تواند صورت استقلال، تعامل، به‌هم‌پیوستگی، مواصله یابد. از مفهوم رابطه می‌توان در جهت مشخص‌کردن ویژگی‌های خاص ارتباط و یا فرایندی که از طریق آن دو پدیده در ارتباط با یک دیگر قرار می‌گیرند، سخن به میان آورد (بیرو، ۱۳۸۰: ۳۷٦).

جدول شماره‌ی پنج- تعریف عملیاتی روابط

بعد	انواع	شاخص	معرّف‌های عملی
روابط	درون‌گروهی	اعضای خانواده	ملاقات در منزل یا هرگونه برنامه‌ی مشترک مثل رفتن به پارک،

[٦٦]- از پاسخ‌گویانی که سنشان پایین‌تر از سن قانونی رأی دادن (پایین‌تر از ۱۸ سال) بود میزان تمایل به شرکت در انتخابات پرسیده شد.

[٦٧]-Relations

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

			مسافرت یا رستوران با والدین، فرزندان و برادر و خواهر
	برون‌گروهی	فامیل درجه‌ی دو	ملاقات در منزل یا هرگونه برنامه‌ی مشترک مثل رفتن به پارک، مسافرت یا رستوران با عمو، عمه، دایی، خاله و فرزندان آنها
	برون‌گروهی	آشناها	ملاقات در منزل یا هرگونه‌ی برنامه ی مشترک مثل رفتن به پارک، مسافرت یا رستوران با همسایگان، همکاران و هم‌کلاسی‌ها

- **نسل**[۶۸]

نسل به کلیه‌ی افرادی که در یک زمان زندگی می‌کنند یا تقریباً هم‌سن هستند، گفته می‌شود[۶۹].

جدول شماره‌ی شش- تعریف عملیاتی نسل

مفهوم	انواع	معرف‌های عملی
نسل	جوان (جدید)	کلیه‌ی شهروندان ۱۵ تا ۲۵ سال شهر رشت
	کهن سال (قدیم)	کلیه‌ی شهروندان ۵۰ سال و بالاتر شهر رشت

جدول شماره‌ی هفت- تعریف عملیاتی درگیری‌های شغلی

متغیّر	معرّف‌های عملی
درگیری‌های شغلی	ساعات مشغول به کار و ساعات وقت آزاد پاسخ‌گو و ساعات مشغول به کار و ساعات وقت آزاد همسر یا پدر

جدول شماره‌ی هشت- تعریف عملیاتی شهرهای بزرگ

متغیّر	معرّف‌های عملی
شهرهای بزرگ	شهرهای بزرگ روابط و امکان دید و بازدید و دور هم جمع شدن افراد را به‌لحاظ بعد مسافت و شلوغی راه‌های ارتباطی، محدود و روابط را تضعیف می‌کند. اگر فاصله‌ی خانه‌ی پاسخ‌گو با منزل مسکونی دیگران ۱۰ تا ۲۰ دقیقه پیاده‌روی یا ۵ تا ۱۰ دقیقه با وسیله‌ی نقلیه باشد فاصله را نزدیک و اگر بیش از این زمان باشد، فاصله، دور محسوب می‌شود.

جدول شماره‌ی نه- تعریف عملیاتی تلویزیون و ماهواره

[۶۸]- Generation
[۶۹]- Wiki.answer.com

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

متغیّر	معرّف‌های عملی
تلویزیون و ماهواره	مدت زمان اختصاص داده شده به تماشای برنامه‌های تلویزیون ایران و برنامه‌های ماهواره

٦- تحلیل تجربی پژوهش

در این پژوهش برای داوری تجربی فرضیات از آزمون یومنوایتنی، آزمون t و آزمون پیرسون استفاده شده است. درباره‌ی فرضیه‌ی اول باید گفت که سرمایه‌ی اجتماعی از جمع اعتماد، مشارکت و روابط به‌دست آمده است که متغیّر به‌دست آمده در میان نسل جوان و کهن سال مقایسه شده است. چهار فرضیه‌ی بعد هم چهار متغیّر تأثیرگذار بر فرسایش سرمایه‌ی اجتماعی است که مورد آزمون قرار می‌گیرد.

فرضیه‌ی اول: سطح سرمایه‌ی اجتماعی شهروندان نسل جوان (جدید) و نسل کهن سال (قدیم) تفاوت دارد، به‌طوری‌که سرمایه‌ی اجتماعی شهروندان جوان کم‌تر از شهروندان کهن سال است.

Ranks

	نسل	N	MeanRank	Sum of Ranks
سرمایه‌ی اجتماعی	جوان	۱٦۰	۱۲۲/٤۰	۱۹۵۸٤/۵۰
	کهن سال	۱۳٦	۱۷۹/۲۰	۲٤۳۷۱/۵۰
	Total	۲۹٦		

TestStatistics[a]

	سرمایه‌ی اجتماعی
Mann-Whitney U	٦۷۰٤/۵۰۰
Wilcoxon W	۱۹۵۸٤/۵۰۰
Z	-۵/٦۹۱
Asymp. Sig. (۲-tailed)	۰/۰۰۰

a. GroupingVariable: نسل

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

نتیجه‌ی آزمون یومن وایتنی نشان می‌دهد سرمایه‌ی اجتماعی شهروندان نسل جوان و نسل کهن سال رشت (sig=۰/۰۰۰)تفاوت معناداری دارد. هم‌چنین میزان سرمایه‌ی اجتماعی شهروندان نسل جوان کم‌تر از نسل کهن سال است. بنابراین فرضیه‌ی فوق مبنی بر پایین بودن سرمایه‌ی اجتماعی شهروندان نسل جوان از نسل کهن سال با ۹۵ درصد اطمینان تأیید می‌شود.

پس از تأیید این ادعا که سرمایه‌ی اجتماعی نسل جوان کم‌تر از نسل کهن سال است، فرضیات بعدی پژوهش برای آزمون عوامل تأثیرگذار بر کاهش سرمایه‌ی اجتماعی نسل جوان اقامه شده است. برای آزمون این فرضیات این عوامل را در میان دو نسل از طریق آزمون تفاوتی یومنوایتنی یا آزمون t می‌سنجیم. اگر این متغیّرها در میان نسل جوان بیش‌تر از نسل کهن سال باشد، فرضیه اثبات، در غیر این‌صورت فرضیه رد خواهد شد.

فرضیه‌ی دوم: درگیری‌های شغلی زیاد جوانان باعث کاهش سرمایه‌ی اجتماعی آنان شده است.

در ابتدا ساعات مشغول به کار و ساعات وقت آزاد شهروندان نسل جوان و کهن سال و سپس ساعات مشغول به‌کار و ساعات وقت آزاد پدر یا همسر[۷۰]پاسخ‌گویان را باهم مقایسه می‌کنیم. اگر ساعات وقت آزاد پاسخ‌گویان نسل جوان و پدرشان کم‌تر از نسل کهن سال و ساعات مشغول به کار نسل جوان و پدر آن ها بیش‌تر از نسل کهن سال باشد فرضیه تأیید می‌شود.

Group Statistics

	نسل	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
ساعات مشغول به کار پاسخ‌گو	جوان	۳۰	۸/۹۳۳۳	۲/۱۹۶۱۳	۰/۴۰۰۹۶
	کهن سال	۴۱	۹/۴۸۷۸	۲/۴۹۱۲۰	۰/۳۸۹۰۶

IndependentSamplesTest

	Levene's TestforEqualityof Variances		t-test for Equality of Means					
	F	Sig.	t	df	Sig (۲-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	۹۵٪ Confidence Interval of the Difference

[۷۰]– از پاسخ‌گویانی که متأهل بودند ساعات وقت آزاد و مشغول به کار همسر و از پاسخ‌گویان مجرد ساعات وقت آزاد و مشغول به کار پدر پرس‌یده شد.

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

									Lower	Upper
ساعات مشغول به کارپاسخ‌گو	Equal variances assumed	۰/۷۱۹	۰/۳۹۹	-۰/۹۷۳	٦۹	۰/۳۳٤	۰/۵۵٤٤۷	۰/۵٦۹۸۱	-۱/٦٦۹۱۲۱	۰/۵۸۲۲۷
	Equal variances not assumed			-۰/۹۹۲	٦٦/۵٤۷	۰/۳۲۵	-۰/۵۵٤٤۷	۰/۵۵۸٦۹	-۱/٦٦۹۷٦	۰/۵٦۲۸۲

IndependentSamplesTest

		Levene'sTestforEqualityofVariances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig (۲-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	۹۵٪ Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
ساعات مشغول به کارپاسخ‌گو	Equal variances assumed	۰/۷۱۹	۰/۳۹۹	-۰/۹۷۳	٦۹	۰/۳۳٤	-۰/۵۵٤٤۷	۰/۵٦۹۸۱	-۰/٦۹۱۲۱	۰/۵۸۲۲۷
	Equal variances not assumed			-۰/۹۹۲	٦٦/۵٤۷	۰/۳۲۵	-۰/۵۵٤٤۷	۰/۵۵۸٦۹	-۰/٦٦۹۷٦	۰/۵٦۰۸۲

نتیجه‌ی آزمونt نشان می‌دهد که میان ساعات مشغول به‌کار نسل جوان و نسل کهن سال تفاوت معناداری (sig=۰/۳۳٤) وجود ندارد و میانگین ساعات کار در این دو نسل نزدیک به‌هم است.

GroupStatistics

	نسل	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
ساعات وقت آزاد پاسخ‌گو	جوان	۱۹۸	۷/۳۹۳۹	٤/۷۲۹۹۰	۰/۳۳٦۱٤
	کهن سال	۲۰۲	۷/۲۹۲۱	۵/۲۹۲۳۳	۰/۳۷۲۳۷

IndependentSamplesTest

	Levene's TestforEqualityofVariances		t-test for Equality of Means					
	F	Sig.	t	df	Sig. (۲-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	۹۵٪ Confidence Interval of the Difference

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

									Lower	Upper
ساعات وقت آزاد پاسخ‌گو	Equal variances assumed	۰/۲۱۸	۰/۶۴۱	۰/۲۰۳	۳۹۸	۰/۸۳۹	۰/۱۰۱۸۶	۰/۵۰۲۲۱	۰/۸۸۵۴۵	۱/۰۸۹۱۷
	Equal variances not assumed			۰/۲۰۳	۳۹۴/۶۶۳	۰/۸۳۹	۰/۱۰۱۸۶	۰/۵۰۱۶۴	-۰/۸۸۴۳۷	۱/۰۸۸۰۹

نتیجه‌ی آزمون t نشان می‌دهد که بین ساعات وقت آزاد نسل جوان و نسل کهنسال تفاوت معناداری (sig=۰/۸۳۹) وجود ندارد، بنابراین میانگین وقت آزاد در این دو نسل نزدیک به‌هم است.

GroupStatistics

	نسل	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
ساعات مشغول به کار پدر یا همسر	جوان	۱۵۰	۹/۹۴۰۰	۲/۱۲۱۲۶	۰/۱۷۳۲۰
	کهن سال	۲۷	۹/۲۲۲۲	۲/۱۸۹۷۲	۰/۴۲۱۴۱

IndependentSamplesTest

		Levene'sTestforEqualityofVariances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (۲-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	۹۵% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
ساعات مشغول به کار پدر یا همسر	Equal variances assumed	۰/۳۳۸	۰/۵۴۵	۱/۶۱۱	۱۷۵	۰/۱۰۹	۰/۷۱۷۸۸	۰/۴۴۵۶۱	-۰/۱۶۱۶۹	-۰/۱۶۱۶۹
	Equal variances not assumed			۱/۵۷۵	۳۵/۳۵۰	۰/۱۲۴	۰/۷۱۷۷۸	۰/۴۵۵۶۲	۰/۲۰۶۸۵	-۰/۲۰۶۸۵

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

نتیجه‌ی آزمونtنشان می‌دهد که میان ساعات مشغول به‌کار پدر یا همسر پاسخ‌گویان نسل جوان و همسر پاسخ‌گویان نسل کهن سال تفاوت معناداری(sig=۰/۱۰۹)وجود ندارد؛ بنابراین میانگین ساعات مشغول به‌کار پدر یا همسر در این دو نسل نزدیک به‌هم است.

GroupStatistics

	نسل	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
ساعات وقت آزاد پدر یا همسر	جوان	۱۹۰	٦/٤۱۰٥	٥/٥۱۷٦٤	۰/٤۰۰۲
	کهن سال	۱٦۲	۷/۲۲۸٤	٤/۸۹۲۹۸	۰/۳۸٤٤۳

IndependentSamplesTest

		Levene'sTestforEqualityofVariances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (۲-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	۹۵% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
ساعات وقت آزاد پدر یا همسر	Equal variances assumed	۰/۰۰۱	۰/۹۷۸	-۱/٤٦۰	۳٥۰	۰/۱٤٥	-۰/۸۱۷۸۷	۰/٥٦۰۳۱	-۱/۹۱۹۸۷	۰/۲۸٤۱٤
	Equal variances not assumed			-۱/٤۷٤	۳٤۹/٤٤۹	۰/۱٤۱	-۰/۸۱۷۸۷	۰/٥٥٤۹۹	-۱/۹۰۹٤۲	۰/۲۷۳٦۸

نتیجه‌ی آزمونt نشان می‌دهد که بین ساعات وقت آزاد پدر یا همسر پاسخ‌گویان نسل جوان و همسر پاسخ‌گویان نسل کهنسال تفاوت معناداری(sig=۰/۱٤٥)وجود ندارد، بنابراین میانگین ساعات وقت آزاد پدر یا همسر در این دو نسل نزدیک به‌هم است.

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

در کل چون بین وقت آزاد و ساعات مشغول به‌کار پاسخ‌گویان نسل جوان و کهنسال تفاوت معناداری وجود ندارد، بنابراین فرضیه‌ی درگیری شغلی زیاد نسل جوان باعث کاهش سرمایه‌ی اجتماعی آنان شده، رد می‌شود.

فرضیه‌ی سوم: زندگی در شهرهای بزرگ (طولانی بودن مسافت) باعث کاهش سرمایه‌ی اجتماعی جوانان شده است.

Ranks

	نسل	N	MeanRank	Sum of Ranks
فاصله	جوان	۱۶۵	۱۱۵/۸۰	۱۹۱۰۷/۰۰
	کهن سال	۱۳۱	۱۸۹/۶۹	۲۴۸۴۹/۰۰
	Total	۲۹۶		

TestStatistics[a]

	فاصله
Mann-Whitney U	۵۴۱۲/۰۰۰
Wilcoxon W	۱۹۱۰۷/۰۰۰
Z	-۷/۵۱۶
Asymp. Sig. (۲-tailed)	۰/۰۰۰

a. GroupingVariable:نسل

نتیجه‌ی آزمون یومن وایتنی نشان می‌دهد که تفاوت فاصله و مسافت محل سکونت شهروندان نسل جوان و نسل کهن سال رشت از محل زندگی اقوام و آشنایان(sig=۰/۰۰۰)معنادار است. در ضمن شهروندان نسل کهن سال فاصله‌ی زیادی از اقوام و آشنایان خود دارند.

Ranks

	نسل	N	MeanRank	Sum of Ranks
رابطه	جوان	۱۶۶	۱۷۹/۵۵	۲۹۸۰۵/۵۰
	کهن سال	۱۳۰	۱۰۸/۸۵	۱۴۱۵۰/۵۰
	Total	۲۹۶		

TestStatistics[a]

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

	رابطه
Mann-Whitney U	٥٦٣٥/٥٠٠
Wilcoxon W	١٤١٥٠/٥٠٠
Z	-٧/٠٦٩
Asymp. Sig. (٢-tailed)	٠/٠٠٠

a. GroupingVariable: نسل

نتیجه‌ی آزمون یومن وایتنی نشان می‌دهد که تفاوت میزان رابطه‌ی شهروندان نسل جوان و نسل کهن سال رشت با اقوام و آشنایان(sig=۰/۰۰۰)معنادار است. درضمن شهروندان نسل جوان روابط بیش‌تری با اقوام و آشنایان خود دارند. از آن‌جا که میانگین فاصله‌ی پاسخ‌گویان نسل جوان از اقوام و آشنایان کم‌تر از نسل کهن سال است، به‌همین میزان روابط این نسل با اقوام و آشنایان هم بیش‌تر است.

نتیجه‌ی آزمون پیرسون(r= -۰/۲۸۷)هم نشان می‌دهد میان بعد مسافت (فاصله) و میزان روابط با اقوام و آشنایان رابطه‌ی معنادار معکوس(sig=۰/۰۰۰)وجود دارد؛ یعنی هرچه بعد مسافت و فاصله افزایش یابد میزان روابط کاهش می‌یابد و برعکس.

در کل فرضیه‌ی سوم مبنی بر زندگی در شهرهای بزرگ و طولانی بودن مسافت و فاصله با محل زندگی اقوام و آشنایان باعث کاهش سرمایه‌ی اجتماعی جوانان شده است، رد می‌شود. چون نتیجه‌ی دو آزمون فوق نشان می‌دهد که اولاً میزان فاصله‌ی محل زندگی نسل جوان از محل سکونت اقوام، فامیل و آشنایان کم‌تر و ثانیاً رابطه‌ی شهروندان نسل جوان با اقوام، فامیل و آشنایان بیش‌تر از نسل کهن سال است.

GroupStatistics

	نسل	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
تماشای برنامه‌های تلویزیون	جوان	۱۹۸	۲۲٦/۲۱۲۱	۱۷۸/۱۰۱۳۷	۱۲/٦٥۷۱۱
	کهن سال	۲۰۲	۲۳۹/٤۰٥۹	۱٦۹/٥۱۹۷۹	۱۱/۹۲۷۳۷

IndependentSamplesTest

	Levene'sTestforEqualityofVariances	t-test for Equality of Means

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

		F	Sig.	t	df	Sig. (۲-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	۹۵% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
ساعات وقت آزاد پدر یا همسر	Equal variances assumed	۰/۰۱۰	۰/۹۱۸	-۰/۷۵۹	۳۹۸	۰/۴۴۸	۱۳/۱۹۳۸۲	۱۷/۳۸۲۹۱	-۴۷/۳۶۷۶۲	۲۰/۹۷۹۹۸
	Equal variances not assumed			-۰/۷۵۹	۳۹۶/۰۹۴	۰/۴۴۹	-۱۳/۱۹۳۸۲	۱۷/۳۹۱۵۱	-۴۷/۳۸۵۰۳	۲۰/۹۹۳۳۹

فرضیه‌ی چهارم: گسترش دامنه‌ی استفاده از تلویزیون و ماهواره باعث کاهش سرمایه‌ی اجتماعی جوانان شده است.

نتیجه‌ی آزمونt نشان می‌دهد که میزان تماشای برنامه‌های تلویزیون در میان پاسخ‌گویان نسل جوان و نسل کهن سال تفاوت معناداری(sig=۰/۴۴۸)وجود ندارد؛ بنابراین فرضیه‌ی بالا مبنی بر کاهش سرمایه‌ی اجتماعی جوانان به‌علت تماشای زیاد برنامه‌های تلویزیون رد می‌شود.

نتیجه‌ی آزمون پیرسون(r= ۰/۱۸۹)هم نشان می‌دهد که میان تماشای برنامه‌های تلویزیون و سرمایه‌ی اجتماعی نسل جوان رابطه‌ی معنادارمستقیم (sig=۰/۰۱۷) وجود دارد و هم‌چنین میان تماشای برنامه‌های تلویزیون و سرمایه‌ی اجتماعی نسل کهن سال(r= ۰/۲۷۹)رابطه‌ی معنادار مستقیم (sig=۰/۰۰۱)وجود دارد.

GroupStatistics

	نسل	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
تماشای برنامه‌های ماهواره	جوان	۱۹۸	۷۱/۹۶۹۷	۱۳۵/۰۷۱۵۵	۹/۵۹۹۱۲
	کهن سال	۲۰۲	۹/۲۰۷۹	۵۰/۸۲۷۶۴	۳/۵۷۶۲۲

IndependentSamplesTest

	Levene'sTestforEqualityofVariances	t-test for Equality of Means

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

		F	Sig.	t	df	Sig. (۲-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	۹۵% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
تماشای برنامه‌های ماهواره	Equal variances assumed	۱۲۰/۲۶۳	۰/۰۰۰	٦/۱۷۳	۳۹۸	۰/۰۰۰	٦۲/۷۲۱۷۸	۱۰/۱٦٦۷۲	٤۲/۷۷٤۵۹	۸۲/۷٤۸٦۹
	Equal variances not assumed			٦/۱۲۷	۲۵۰/۷٤۷	۰/۰۰۰	٦۲/۷٦۱۷۸	۱۰/۲٤۳٦۵	٤۲/۵۸۷۲۱	۸۲/۹۳٦۳٤

نتیجه‌ی آزمونt نشان می‌دهد که میزان تماشای برنامه‌های ماهواره در میان پاسخ‌گویان نسل جوان و نسل کهن سال تفاوت معناداری (sig=۰/۰۰۰) وجود دارد، بنابراین فرضیه‌ی فوق مبنی بر کاهش سرمایه‌ی اجتماعی جوانان به‌علت تماشای زیاد برنامه‌های ماهواره با ۹۵ درصد اطمینان تأیید می‌شود.

نتیجه‌ی آزمون پیرسون(۰/۲۱۹ – =r) نشان می‌دهد که میان تماشای برنامه‌های ماهواره و سرمایه‌ی اجتماعی در میان نسل جوان رابطه‌ی معنادار معکوس (sig=۰/۰۰۵)وجود دارد؛ بدین-معنی که هرچه میزان تماشای برنامه‌های ماهواره افزایش یابد، میزان سرمایه‌ی اجتماعی کاهش می‌یابد و برعکس. البته میان تماشای برنامه‌های ماهواره و سرمایه‌ی اجتماعی در میان نسل کهن سال رابطه‌ی معنادار (sig=۰/۲۳۵)وجود ندارد.

فرضیه‌ی پنجم: تغییر نسل باعث کاهش سرمایه‌ی اجتماعی جوانان شده است.

نتیجه‌ی آزمون پیرسون(۰/۲۹۷ – =r) نشان می‌دهد که میان سن و سرمایه‌ی اجتماعی رابطه‌ی معنادار مستقیم(۰/۰۰۰= sig) وجود دارد؛ بدین‌معنی که هرچه میزان سن بالا رود میزان سرمایه‌ی اجتماعی نیز بالا می‌رود. بنابراین از این آزمون می‌توان استنباط کرد که نسل جوان به‌علت پایین بودن سن نسبت به نسل کهن سال سرمایه‌ی اجتماعی کم‌تری دارد.

۷- بحث و نتیجه‌گیری

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

این پژوهش سرمایه‌ی اجتماعی شهروندان نسل جوان (جدید) و کهن سال (قدیم) رشت را بررسی کرده است. سؤال مطرح شده این است که آیا سرمایه‌ی اجتماعی شهروندان نسل جوان و نسل کهن سال رشت تفاوت معناداری دارد؟ چه عواملی باعث کاهش سرمایه‌ی اجتماعی شهروندان نسل جوان شده است؟

برای پاسخ به این سؤالات در ابتدا نظریه‌های اندیشمندان حوزه‌ی سرمایه‌ی اجتماعی از جمله کلمن، بوردیو، پاتنام، اینگلهات، فوکویاما بررسی شد و از این نظریه‌ها ابعاد سرمایه‌ی اجتماعی استخراج و در میان شهروندان نسل جوان و کهن سال مقایسه شد.

نتیجه‌ی پژوهش نشان می‌دهد؛

۱- سرمایه‌ی اجتماعی نسل جوان کم‌تر از نسل کهنسال است. این نتیجه همسو با نتیجه‌ی پژوهش موسوی (۱۳۸٦) و شارع‌پور (۱۳۸۵) است. به‌نظر می‌رسد با گذشت زمان سرمایه‌ی اجتماعی در میان مردم دچار فرسایش شده و اگر این روند تداوم یابد پی‌آمدهای ناشی از آن مثل؛ افزایش جرم و جنایت، ایجاد اختلال در کارایی سازمان‌ها، عدم مشارکت در برنامه‌های دولت و ... هم کم و بیش گریبان‌گیر کشور خواهد شد.

۲- از میان چهار متغیّر درگیری‌های شغلی زیاد، زندگی در کلان‌شهر (بعد مسافت و فاصله)، افزایش استفاده از تلویزیون و ماهواره و تغییر نسل که باعث فرسایش سرمایه‌ی اجتماعی می‌شود، استفاده از ماهواره با سرمایه‌ی اجتماعی جوانان رابطه‌ی معنادار معکوس و سن (تغییر نسل) نیز با سرمایه‌ی اجتماعی جوانان رابطه‌ی معنادار مستقیم دارد؛یعنی این‌که هرچه میزان استفاده از برنامه‌های ماهواره افزایش یابد،سرمایه‌ی اجتماعی کم می‌شود. تغییر نسل هم باعث کاهش سرمایه‌ی اجتماعی جوانان شده است.

۳- متغیّردرگیری‌ها شغلی (میزان ساعات مشغول به‌کار، میزان ساعات وقت آزاد، میزان ساعات مشغول به‌کار پدر یا همسر و میزان وقت آزاد پدر یا همسر) تفاوت معناداری در میان شهروندان نسل جوان و کهن سال ندارد؛ بنابراین این متغیّر نمی‌تواند فرسایش سرمایه‌ی اجتماعی جوانان را تبیین کند.

٤- بررسی متغیّر زندگی در کلان‌شهر (بعد مسافت و فاصله) نشان می‌دهد که فاصله‌ی محل زندگی شهروندان نسل جوان از منزل مسکونی اقوام و آشنایان کم‌تر از نسل کهن سال بوده و به‌همین دلیل، روابط شهروندان نسل جوان با اقوام و آشنایان بیش‌تر از نسل کهن سال است.

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

۵- میزان تماشای تلویزیون در دو نسل بالاست؛ بنابراین تفاوت معناداری در میزان تماشای برنامه‌های تلویزیون کشور در میان دو نسل دیده نمی‌شود.

در این پژوهش مشخص شد که سرمایه‌ی اجتماعی جوانان پایین‌تر از پدر و مادر خود است، ولی مدلی که بتواند این تغییر و فرسایش سرمایه‌ی اجتماعی را توضیح دهد ناقص بود.

امید است محققان با نقد این پژوهش کاوش درباره‌ی عوامل مؤثر بر فرسایش سرمایه‌ی اجتماعی جوانان را با مدل مناسب‌تر ادامه دهند. در این رابطه پیشنهاد می‌شود که عوامل تأثیرگذار بر زوال سرمایه‌ی اجتماعی جوانان را در سطح خرد، میانه و کلان بررسی کنند.

منابع

۱. آزادارمکی، تقی و غفاری، غلامرضا(۱۳۸۳) **جامعه‌شناسی نسلی**، تهران: پژوهشکده‌ی علوم انسانی و اجتماعی جهاد دانشگاهی.

۲. اینگلهارت، رونالد (۱۳۷۳) **تحول فرهنگی در جامعه‌ی پیشرفته‌ی صنعتی**، ترجمه‌ی مریم وتر،تهران: انتشارات کویر.

۳. بالس، کریستوفر (۱۳۸۰) «ذهنیت نسلی»، ترجمه‌ی حسین پاینده، **مجله‌ی ارغنون**، شماره‌ی ۱۹: ۱-۳۰.

٤. بیرو،آلن (۱۳۸۰) **فرهنگ علوم اجتماعی**، ترجمه‌ی باقر ساروخانی، تهران: سازمان انتشارات کیهان.

۵. تاج‌بخش،کیان (۱۳۸٤)**سرمایه‌ی اجتماعی: اعتماد، دموکراسی و توسعه**، ترجمه‌ی افشین خاکباز و حسن پویان، تهران: نشر شیرازه.

٦. حبیب‌پورگتابی، کرم و صفری‌شالی، رضا (۱۳۸۸) **راهنمای جامع کاربردSpssدر تحقیقات پیمایشی**، تهران: نشر لویه.

۷. راش، مایکل (۱۳۷۷)**جامعه و سیاست، مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی سیاسی**، ترجمه‌ی منوچهر صبوری، تهران: سمت.

۸ **سالنامه‌ی آماری استان گیلان** (۱۳۸۵) **مرکز آمار ایران**،رشت: انتشارات برنامه و بودجه.

۹. شارع‌پور، محمود (۱۳۷۹)«سرمایه‌ی اجتماعی در حال فرسایش است»،**کتاب ماه علوم اجتماعی**، دوره‌ی ۳٦ و ۳۷: ۱۵-۱۷.

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

۱۰. شارع‌پور، محمود (۱۳۸۳)«ابعاد و کارکردهای سرمایه‌ی اجتماعی و پیامدهای حاصل از فرسایش آن»، ازکتاب بررسی مسائل اجتماعی ایران، انجمن جامعه‌شناسی ایران، تهران: نشر آگه.

۱۱. شارع‌پور، محمود (۱۳۸۵)«ابعاد و کارکردهای سرمایه‌ی اجتماعی و پیامدهای حاصل از فرسایش آن»،**از کتاب بررسی مسائل اجتماعی ایران**، انجمن جامعه‌شناسی ایران، تهران: نشر آگه.

۱۲. کلمن، جیمز (۱۳۷۷) **بنیادهای نظریه‌ی اجتماعی**، ترجمه‌ی منوچهر صبوری، تهران: نشر نی.

۱۳. محمدی، محمدعلی (۱۳۸٤)**سرمایه‌ی اجتماعی و سنجش آن**، تهران: دانشگاه علوم بهزیستی و توان‌بخشی.

۱٤. موسوی، میرطاهر (۱۳۸٦)**سنجش سرمایه‌ی اجتماعی جوانان در ایران**،طرح پژوهشی سازمان ملی جوانان.

۱۵. هانتینگتون، ساموئل (۱۳۷۳)**موج سوم دموکراسی در پایان سده‌ی بیستم**، ترجمه‌ی احمد شهسا، تهران: روزنه.

۱٦. Coleman, J.S. (۱۹۸۸) «Social Capital in the creation of Human Capital», **American Journal of Sociology** , ۹٤: ۹۵-۱۲۰.

۱۷. Coleman, J.S. (۱۹۹۰) **Foundations of social theory**, Cambridge, MA: Harvard University Press.

۱۸. Kemenade, V. S. (۲۰۰۲**) Social capital as a health determinant: How is defined** Health Canada, Health Policy Research, Working Paper Series. Working paper ۰۲-۰۷.

۱۹. Spellerberg, A.(۲۰۰۱) **Assisted by the social capital program team, Framework for the Measurement of Social Capital in New Zealand**, Published by statistics New Zealand, TeTariTatau, wellington, New Zealand.

۲۰. **Wiki.answer.com**.

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

This document was created with Win2PDF available at http://www.win2pdf.com.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.
This page will not be added after purchasing Win2PDF.

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]